

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ויהי

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק ב

(תרגום הפשוט)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושמונה לבריאה

לעילוי נשמת

הו"ח וכו' ר' שמחה בן הו"ח ר' אליהו ארי' שו"ב ע"ה ווקס

נפטר י"ב טבת ה'תשס"ח

ת. נ. צ. ב. ה.

*

נדפס ע"י בני משפחתו שיחיו

* * *

לעילוי נשמת

מרת פערל ב"ר נפתלי ע"ה פליישמן

נפטרה ביום י"ב טבת ה'תשס"ט

ת. נ. צ. ב. ה.

*

נדפס ע"י בנה

הו"ח ר' בצלאל שיחי' פליישמן

היי שותף בהפצת עניני "משיח וגאולה"!!!
להקדשות ולפרטים נוספים:
טל.: 753-6844 (718) או 934-7095 (323)
אימייל: info@torah4blind.org

Be A Partner

In Spreading *Inyonei Moshiach U'geula!!!*

To Dedicate This Publication

In Honor Of Your Family Or A Loved Ones

For More Info. Call:

(718) 753-6844 or (323) 934-7095

or email: info@torah4blind.org

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:

<http://www.torah4blind.org>

To DEDICATE AN ISSUE IN HONOR OF A LOVED ONE, CALL (323) 934-7095

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:

<http://www.torah4blind.org>

נז.

דורנו זה הוא דור האחרון של הגלות והוא הוא דור הראשון של הגאולה – כהודעת והכרזת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, יוסף שבדורנו (ע"ש יוסף הראשון שהודיע והכריז ש"אלקים פקד יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב"1), שכבר נשלמו כל מעשינו ועבודתינו, וכבר כלו כל הקיצין וכבר עשו תשובה, וכבר נסתיימו כל ההכנות ובאופן ד"הכנה רבתי", והכל מוכן לסעודה² דלעתיד לבוא, לזיתן ושור הבר³ ויין המשומר⁴.

(משיחות עשרה בטבת (יהפך לשמחה), וש"פ ויחי, י"ד טבת תשנ"ב)

יש להבין: כיצד מתאימה ההוראה, יוסף לא ישא" עם הנאמר במפורש בפסוק⁴, שיעקב השביע את יוסף, ונשאתי ממצרים – שהחובה של נשיאת ארונו של יעקב מוטלת בעיקר על יוסף, ועליו, לכאורה, לעשות בודאי ככל יכולתו בענין זה – כולל פעולה של, נשאתי" כפשוטה?⁵

גם לגבי לוי דרוש הסבר: נשיאת ארון העדות על ידי לוי תתקיים בעתיד⁶ הרחוק, לאחר התקופה של, ועבדום וענו אותם...⁷, שנוסף על כך מדובר שם על צאצאיו, ולא על לוי עצמו⁸, אלא על דור שלפני, ודור רביעי⁹, אשר הם ישאו את הארון. מדוע, אפוא, יטלו ממנו את האפשרות של נשיאת ארונו של אביו, והרי נשיאת ארון המת בכלל היא מצוה¹⁰,

א. וישאו אותו בניו

על הפסוק¹, וישאו אותו בניו – שבני יעקב נשאו ארונו של יעקב, ארצה כנען – מבאר רש"י² את הסדר שבו הם נשאו את הארון: „קבע להם מקום ג' למזרח וכן לארבע רוחות, וכסדרן למסע מחנה של דגלים נקבעו כאן, ולאחר מכן ממשיך רש"י ואומר, שיעקב ציוה: „לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון, ויוסף לא ישא שהוא מלך, מנשה ואפרים יהיו תחתיהם”³.

(1) פרשתנו נ, יג.

(2) והוא מתחומא במדבר יב. תנחומא באבער שם. במדב"ר פ"ב, ח (והתחלת לשון רש"י „קבע להם מקום” תוכנה נמצא גם בב"ר פ"ק, ב). והובא בקיצור בפרש"י במדבר ב, ב. ומסיים שם „כדאי' בתנחומא בפ' זו" (וראה גם פרש"י הוריות ו, ב: וכן מצינו במדרש תנחומא). וראה הערה הבאה.

(3) בפרש"י פרשתנו כמה שינויים: (א) במדרש נזכר תחלה ובפרטיות סדר ומקום טעינת המטה דכל שבט, גם דבנימין אפרים ומנשה* (מן המערב), ואח"כ ממשיך „יוסף אל יטעון .. לוי אל יטעון כו". משא"כ בפרש"י שאינו מזכיר מנשה ואפרים בתחילת הענין, אלא מקדים „לוי לא ישא .. יוסף לא ישא", ואח"כ מסיים „מנשה ואפרים יהיו תחתיהם". (ב) במדרש מקדים „יוסף אל יטעון” לפני „לוי אל יטעון”, ואילו בפרש"י מקדים „לוי לא ישא” לפני „יוסף לא ישא”. (ג) במדרש מבאר הטעם „יוסף לא יטעון למה שהוא מלך ואתם צריכים לחלוק לו כבוד, לוי אל יטעון למה שעתידין** לישא את הארון ומי שטוען את ארונו של חי העולמים לא ישא ארונו של מת”. ואילו בפרש"י מקצר: לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון ויוסף לא ישא שהוא מלך. (ד) בפרש"י הלשון „לא ישא” ובמדרש „אל יטעון”. ואכ"מ***. וראה לקמן בפנים ובהערה 15.

(* כ"ה בתנחומא שם בסדר זה „בנימין אפרים ומנשה” וכן – נמנו לבסוף. אבל בתנחומא באבער שם ובמדב"ר שם: „אפרים ומנשה ובנימין”. ולאח"ז, דן אשר ונפתלי יטענו מן הצפון”. ולכאורה כצ"ל. כסדרם בהדגלים במדבר ב, ח ואילן. (** כ"ה בתנחומא שם. ובתנחומא באבער ובמדב"ר בשינוי לשון ראה לקמן הערה 6, 8.

(*** נוגע לשינוי הסדר בפרש"י (שינוי הב' ה' אפ"ל בפשטות במדרש מקדים יוסף. שפשוט ומרוב יותר מה שלא יטעון – „שהוא מלך”. ושוא"כ לוי שרק (בניו) עתידין לישא את הארון. ובפרש"י מונה אותם כסדר תולדותם. לוי ואח"כ

(4) פרשתנו מז, ל.

(5) ראה פענח רוא פרשתנו נ, י"ד בהגהה. (6) וכלשון רש"י „שהוא עתיד לשאת את הארון”, ועד"ז בתנחומא שם „שעתידין לישא את הארון”. אבל בתנחומא באבער ובמדב"ר שם ליתא „עתיד”. וראה הערה 8.

(7) לך טו, יג.

(8) ול' רש"י „שהוא עתיד לשאת” צ"ל הכוונה על השבט. ועד"ז הוא בתנחומא באבער ובמדב"ר שם (אבל שם „שהוא טוען” את הארון, בלשון הוהו). ולפי"ז פי' „שהוא” בלוי אינו כפירוש „שהוא מלך שקאי על יוסף עצמו.

(9) לך שם, טז. וראה פרש"י שם.

(10) ראה ברכות יז, ב (במשנה), נושאי המטה וחלופיהן כו' פטורים (מן הק"ש כו'), „שעוסק במצוה פטור מן המצוה” (ש"ך י"ד ר"ס שנח). וראה מרדכי הובא בב"י אר"ח ר"ס עב. שו"ע אדה"ז שם ס"א. ובירושלמי ברכות פ"ג סה"א (הובא בשו"ע י"ד שם ס"ג) הכתפים אטורים כו' ונמצא מתעכב במצוה. ולהעיר מפרש"י ברכות שם ד"ה וחלופיהן „שכן דרך שמתחלפין לשאת לפי שהכל חפצין לזכות בו”.

יוסף ולכן גם מקדים רש"י מנשה לפני אפרים (אף שבסדר הדגלים (שרש"י מביא) אפרים קודם למנשה – כי הוא בעתיד ובוה יעקב עצמו הקדים אפרים לפני מנשה (פרשתנו מז. יס"כ ובפרש"י שם). וראה לקמן הערה 66.

(* בתנחומא שם: לוי אל יטעון (בל' יחיד) למה שעתידין (ל' רבים) לישא את הארון (וממשיך בל' יחיד) ומי שטוען כו'.

(1) פרשתנו נ, כד.

(2) ע"פ ל' חז"ל – אבות פ"ג מט"ז. סנהדרין לה, א ובפרש"י.

(3) ראה ב"ב עה, א. ויק"ר פ"ג, ג.

(4) ברכות לד, ב. וש"נ.

* * *

בימינו אלה, שמאז כלה חמתו בביהמ"ק, ולאחרי "מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"⁸, ולאחרי כל הגזירות והשמדות ר"ל ור"ל שסבלו בני באריכות וקושי הגלות האחרון, ובפרט גזירת השואה בדור האחרון, בודאי נעשה הצירוף והזיכוכ בשלימות, "די והותר" – נעשה הענין ד"סמך מלך בבל"⁹ אך ורק באופן של טוב הנראה והנגלה לעיני בשר, ובלשון חז"ל¹⁰ שהקב"ה אומר לישראל "בני אל תתייראו, כל מה שעשית¹¹ לא עשיתי אלא בשבילכם. . הגיע זמן גאולתכם!"

ובדורנו זה (ובפרט בשנה זו, "הי' תהא שנת נפלאות אראנו") צריכה להיות עיקר ההדגשה. . בהענין ד"סומך נופלים", לחזק ולעודד את רוחם של בני. . כולל ובמיוחד – החיזוק והעידוד ע"י האמונה בביאת המשיח ובטחון גמור ש"הנה זה (משיח צדקנו) בא"¹², וההוספה בהכנה לביאתו ע"י התשובה וקיום התומ"צ, ובלשון ההכרזה דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו: "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה"¹³, "שובה ישראל עד ה' אלקיך, והכן עצמך ובני ביתך לקבל פני משיח צדקנו הבא בקרוב ממשי"¹⁴.

(משיחות ש"פ ויחי (ועשרה בטבת יהפך לשמחה) תנש"א)

- (8) תניא רפ"ז.
- (9) יחזקאל כד, ב.
- (10) יל"ש ישעי' רמז תצט.
- (11) כולל גם הפעולה דמלך בבל שאינו אלא כגרון ביד החוצב בו.
- (12) שה"ש ב, ה. וראה שהש"ר עה"פ (פ"ב, ח (ב)).
- (13) אג"ק שלו ח"ה ס"ע שסא ואילך. שעז ואילך. תח ואילך. ועוד.
- (14) "היום יום" – ט"ו טבת.

ובמיוחד – ארונו של אביו¹¹?

ג. מנשה ואפרים – שלוחים

ביאור הדברים הוא:

רש"י בעצמו מבהיר זאת, בהוסיפו ש"מנשה ואפרים יהיו תחתיהם"¹². בכך מתכוון רש"י להבהיר, שלא זו בלבד שמנשה ואפרים ישאו את הארון במקום לוי ויוסף כדי להשלים את המספר של י"ב נושאי הארון¹³, אלא שהם יהיו "תחתיהם" – במקומם, שלוחים שלהם¹⁴. כלומר, הענין שלוי ויוסף לא נשאו את ארונו של יעקב התבטא רק באופן גופני – בידיהם ממש, אך הם קיימו את המצוה של נשיאת ארון יעקב על ידי שלוחיהם כמותם ממש¹⁵.

וברע"ב למשנה שם, "שהכל רוצים לזכות במצוה". וראה פי' עה"ת לרבינו יוסף בן דוד מסרגוסה – תלמיד הר"ן (ירושלים תשל"ג): שמענו שרש חמישי, שהוא ראוי לשאת את המת על הכתף, וכמו שמצינו כאן, דכתיב וישאו אותו בניו¹⁶. וכבר למדנו שיש לגוף דמיון מה עם נשיאת הארון שבו הלוחות שהוא על הכתף, דכתיב בכתף ישאו. וראה מעבר יבק שפתי רננות (מ"ג) פט"ז מתיקונים. – וראה רמב"ם הל' אבל פ"ד ה"ב: וסובלין את המת על הכתף עד בית הקברות (וראה שו"ת כתב סופר י"ד סי' קעה).

- (11) דנוסף על המפורש בקרא והירותם בקבורת המת אפילו דישמעאל (ח"ש כה, ט) ועשו (וישלח לה, כט) – הרי השבטים קיימו כל התורה כולה עד שלא נתנה (ראה לעיל ע' 221. וש"נ).
- (12) שאינו במדרש, כנ"ל הערה 3.
- (13) דלכאורה אינו נוגע שיהיו יב דוקא, משא"כ בהדגלים.
- (14) להעיר מלשון רש"י במדבר ג, ח, באים תחתיהם בשליחותם.

(15) ואולי י"ל שזה נרמז בההוספה בתנחומא שם: "(יוסף אל יטעון למה שהוא מלך) ואתם צדיקים לחזק לו כבוד" – ע"י שנעשים שלוחיו ובפרט בענין של "יטעון" (ולא "ישא") – ד"יטעון" מורה על טירחא במשא כבוד וכיו"ב. והיינו כי רק טעינת הארון בגופם ממש לא הי', אבל קיימו (מצות) נשיאת הארון, ע"י שלוחם כמותם*. ודוחק.

(* ועד"ו כתב בדרשת אבן שועיב ס"פ ויחי בשם הרמב"ן: לפי דרכנו למדנו עשרה דברים בענין המת מזה הסיפור של יעקב כי והחמישי נשיאת על הכתף דכתיב וישאו אותו בניו. (* ואולי י"ל דלפי המדרש היו נושאים אותו על הכתף (ראה רמב"ם הל' אבל שם). ולכן הלשון שם, והא"ץ צום כי יטענו ממשו כו". ומש"כ לפרש"י ענשאו אותו בידיהם כתב הל' "ישא". וראה כ"מ דרמב"ם שם.

לפי זה יובן ענין נוסף: רש"י פותח את פירושו במילים, "וישאו אותו בניו, ולא בני בניו" וממשיך ואומר שמנשה ואפרים נשאו את ארון יעקב?

ואמנם, רש"י מבאר בתחילת פירושו, שכך ציום – אל ישא מטתי לא איש מצרי ולא אחד מבניהם שהם מבנות נענן", ומנשה ואפרים היו בני אסנת – אך בכל זאת צריך היה יעקב להדגיש את ההוראה הזאת באופן חיובי, כפי שמסיים רש"י, "אלא אתם"¹⁶.

אך כיון שמנשה ואפרים נשאו את ארון יעקב, תחתיהם" – רק כשלוחים של לוי ויוסף – הרי התקיים בכך הציווי, "וישאו אותו בניו" – "אתם". כלומר, נשיאתם את הארון מתייחסת למשלחים, ללוי וליוסף, כפי שקובע הכלל, שרש"י מביאו גם בפירושו על התורה¹⁷, "שלוחו של אדם כמותו"¹⁸.

ג. "לוי לא ישא..."

אך יש להבין בפנימיות הענינים: מובן, שמנשה ואפרים יכולים להיות במקום יוסף, כי בנים הם במקום אביהם. אך מהו הקשר של מנשה ואפרים אל לוי, שהם יהיו תחתיו?

כדי להבין זאת יש להקדים ולציין את שאלת המפרשים¹⁹ על דברי רש"י, "לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון" – והרי נאמר שמשה נשא את ארונו של יוסף, כנאמר במפורש בתורה²⁰, ויקח משה את עצמות יוסף

- (16) כי אף שכבר אמר יעקב (פרשתנו מה, ה) שני בניך גו' לי הם אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי, הרי פרש"י, "בחדשבו שאר בני הם ליטול חלק בארץ איש כנגדו" (וראה מפרשי רש"י בארוכה). אבל אינם כבנים לשאר ענינים.
- (17) בא יב, ו. אמור כד, יב. וראה לקו"ש [המתורגם] חלק ז ע' 171 ואילך ובהערה 30 שם.
- (18) ואף שאין שליחות לב"ג, ולכמה דיעות לא יצאו בני"ז או מכלל ב"ג – הרי דעת כמה פוסקים דב"ג נעשה שליח לב"ג כמותו. וגם לדעת החולקים י"א דקודם מ"ת דהכל בגדר ב"ג כולם שוים דיש שליחות מאדם לחבירו – ראה בכ"ז לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 42, וש"נ.
- (19) חוקנוי הובא בריב"א כאן. מושב זקנים כאן.
- (20) בשלח יג, יט.

הוספה

בשורת הגאולה

יא.

מצינו בגדעון ש"בימיו¹ היו ישראל בצרה והי' הקב"ה מבקש אדם שילמד עליהם זכות. . . כיון שנמצא זכות בגדעון שלמד עליהם זכות, מיד נגלה אליו המלאך, שנאמר וירא אליו מלאך ה' ויאמר לו לך בכחך זה, בכח זכות שלמדת על בני", "אמר הקב"ה, יש בך כח ללמד סניגוריא על ישראל, בזכותך הם נגאלים"².

. . . הלימוד זכות בנוגע לקירוב וזירוז הגאולה – שכיון שכבר "כלו כל הקיצין"³, עוד בזמן הגמרא, ועאכ"כ לאחר אריכות וקושי הגלות במשך יותר מאלף ותשע מאות שנה ועדיין לא בא . . . ובנוגע לתשובה («אין הדבר תלוי אלא בתשובה»⁴) – כבר עשו תשובה, שהרי אין לך אדם מישראל שלא הרהר תשובה (לא רק פעם אחת, אלא) כמה פעמים במשך ימי חייו, שע"ז נעשה "בשעתא חדא וברגעא חדא"⁴ מרשע גמור צדיק גמור, כפס"ד הגמרא⁵ שהמקדש את האשה "על מנת שאני צדיק (גמור)⁶ אפילו רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה" – הרי בודאי ובודאי שמשיח צדקנו צריך לבוא תיכף ומיד ממש, אשר, כדאי הוא לימוד זכות זה לגאול את ישראל, ובפרט שנוסף על הלימוד זכות, ה"ז גם פס"ד של כו"כ רבנים ומורייהוראה בישראל, וכיון שהתורה "לא בשמים היא"⁷, הרי, פס"ד זה בב"ד של מטה מחייב כביכול ומזכה גם את ב"ד של מעלה, וכן יקום!

- 1) תנחומא שופטים ד.
- 2) יל"ש שופטים רמז סב.
- 3) סנהדרין צז, ב.
- 4) זח"א קכט, סע"א.
- 5) קידושין מט, ב. רמב"ם הל' אישות פ"ח ה"ה. טושו"ע אה"ע סל"ח סל"א.
- 6) ע"פ גירסת האור זרוע סקי"ב.
- 7) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

עמו...", ומשה הרי היה משבט לוי²¹, ואף מבני קהת שהיו נושאי הארון²².

ד. לוי ויוסף – מעל לשעבוד

ההסבר לכל זה הוא: ידוע, שהשעבוד במצרים התחיל לאחר פטירת יעקב, כדברי רש"י בתחילת הפרשה, "שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד"²³ שהתחילו לשעבדם.

כלומר: שהותו של יעקב במצרים מנעה את "צרת השעבוד", היא לא אפשרה את ענין הגלות במצרים, והיתה רק הירידה מכנען.

בתקופת חיי יעקב, לא חסר לישראל דבר במצרים. ואדרבה, "ואתנה לכם את טוב ארץ מצרים... חלב הארץ"²⁴.

מכך מובן, שהוצאתו של יעקב ממצרים כדי לקבורו בארץ ישראל, היוותה²⁵ שלב נוסף, ואפשרה את קיום גלות ושעבוד מצרים.

לפי זה מובן מדוע לא השתתפו לוי ויוסף בפועל בנשיאת ארונו של יעקב ממצרים:

הנקודה המשותפת שאנו מוצאים אצל לוי ויוסף היא, ששניהם היו מעל לשעבוד במצרים, ושניהם מנעו את שעבוד מצרים.

על יוסף נאמר במדרש²⁶: "כל זמן שיוסף

היה קיים, לא היה להם משוי של מצרים, מת יוסף נתנו עליהם משוי²⁷, לפיכך כתיב²⁸ הבאים, כאילו אותו היום נכנסו למצרים".

ועל לוי אומר רש"י²⁹, "למה נמנו שנותיו של לוי, אלא להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קיים לא היה שעבוד³⁰, שנאמר³¹ וימת יוסף וכל אחיו, ואחר כך ויקם מלך חדש³², ולוי האריך ימים על כולם³³".

ויותר מכך, אפילו לגבי שבט לוי אנו רואים, שאף לאחר שכבר התחיל השעבוד וקושי השעבוד אצל כל ישראל, הרי "מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שבטו של לוי"³⁴.

ה. ויקח משה... – גאולה

לפי זה מובן מדוע "לוי לא ישא" ו"יוסף לא ישא" ארונו של יעקב: כיון שנשיאת ארון יעקב ממצרים גרמה וקשורה לענין השעבוד, אין מתאימה פעולה זו ללוי וליוסף, שמנעו את שעבוד מצרים.

דבר זה נרמז בטעמים שצויינו לעיל – "לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון, ויוסף לא ישא שהוא מלך":

ואומרים המפרשים³⁵, שמלאכת השעבוד לא חלה על שבטו של לוי משום שהם היו עתידים לשאת את הארון – "שבטו של לוי חכמים היו ולא רצו לעשות עבודה לפי שידעו שעתידין לשאת את הארון ומתוך כך היו בני

27) ולא שנבד. ראה לעיל הערה 23. מפרשי המדרש שם. לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 27.

28) ריש פ' שמות.

29) וארא ו, טו.

30) שמו"ר פ"א, ח.

31) שמות א, ו.

32) שם, ח.

33) דמכיון שכל הענינים אינם באקראי ח"ז הרי מובן דזה ש"לוי האריך ימים על כולם", וכל זמן שהי' לוי קיים לא נשתעבדו ישראל למצרים כו' ומשמת לוי התחילו המצרים לשעבדם" (סדר עולם רבה פ"ג), הוא מפני שענינו של לוי שולל (יותר משאר השבטים) שעבוד מצרים.

34) פרש"י שמות ה, ד. וראה שמו"ר פ"ה, טו. תנחומא וארא ו.

35) תוס' (הדר זקנים) שמות א, יג. חזקוני שם ה, ד. וראה רבותינו בעה"ת שם: וכן איתא במדרש כו'.

21) במפרשים הנ"ל תירצו: הוא נשא את עצמו ולא שמשו נשאו. וצ"ע המקור, איפה מרומז זה.

22) מלשון המכילתא בשלח שם (ועד"ז בסוטה ט, ב) "יוסף זכה לקבור את אביו (וראה בגמ' שם יג, א) אמרו הניחו לו כבודו במלכים יותר מבהדיוטות" מי לנו גדול כיוסף שלא נתעסק בו אלא משה, משמע לכאורה, גם יוסף נשא ארונו של יעקב, שפשיטא שג"ז נכלל בנתעסק בקבורתו. וכמו משה שהוא נשא ארונו של יוסף. וראה פני דוד (להחיד"א) ד"פ בשלח. ואכ"מ.

23) אבל השעבוד בפועל לא הותחל רק אחרי מיתת לוי, כבפרש"י וארא ו, טו (הובא לקמן בפנים). וראה מפרשי רש"י (רא"ם גוי"א, דברי דוד, משכיל לדוד ועוד) התחלת פרשתנו. לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 460 הערה 14.

24) ויגש מה, יח.

25) ראה זח"א רכב, סע"א: כיון דיעקב הוה ידע דבניו ישתעבדו בגלותא תמן במצרים אמאי לא אתקבל תמן בגין דיגין זכותיה על בניו אמאי בעא לאסתלקא מתמן והא כתיב (תהלים קג, יב) כרחם אב על בנים אן הוא רחמנותא.

26) שמו"ר פ"א, ד. תנחומא שמות ג.

בגלוי בביאת משיח צדקנו, כאשר יקויים היעוד „ולילה כיום יאיר”⁷³, במהרה בימינו ממש. (משיחת ש”פ וארא תש”מ)

כי אתה נרי וביאורו. שערי אורה ד”ה כתיב כי אתה נרי. (73 תהלים קלט, יב. אה”ת שם).

לזכות

כ”ק אדוננו מזרנו זרבינו

מלך המשיח

ויהי’ר שע”י קיום הוראת

כ”ק אדמו”ר מלך המשיח (בשיחת ב’ ניסן ה’תשמ”ח)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק’

שההכרזה תפעל ביאת דוד מלכא משיחא’

יחי אדוננו מזרנו זרבינו מלך המשיח

לְעוֹלָם וָעֶד

חורין³⁶. הפעולה של „לשאת את הארון” לא אפשרה את השעבוד³⁷.

וכיון שיוסף „הוא מלך”, אין למצרים שליטה עליו, ולהיפך: הוא שולט על מצרים, וברור שלא ייתכן אצלו שעבוד מצרים.

לעומת זאת, הענין של „ויקה משה את עצמות יוסף עמו” היה, להיפך, תנאי ופרט בגאולה – „כי השבע השביע... פקוד יפקוד אלקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה אתכם”³⁸, ולכן קשור ענין זה דוקא לשבט לוי, ואדרבה, לראשו של שבט לוי, למשה רבינו, גואלם של ישראל.

1. כיצד לא חל השעבוד על כולם?

לפי זה צריך להבין מצד שני: אם לוי ויוסף לא נשאו את ארון יעקב ממצרים, משום שזה ההיפך ממהותם, מדוע היה צורך בשלוחים במקומם – „מגשה ואפרים יהיו תחתיהם?” וכיצד ייתכן שיהיו להם שלוחים כמותם?!

כדי להבין זאת יש להקדים ולציין קושיא נוספת: כיון שנגזר בכרית בין הבתרים, גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה”³⁹ – וכיצד יתכן אפוא ששבט מסויים לא נכלל בשעבוד⁴⁰?

יותר מכך: ההבטחה „ואחרי כן יצאו ברכוש גדול” היתה כרוכה בקיום השעבוד, כפי שמביא רש”י⁴¹, „שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדום וענו אותם קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול – לא קיים בהם”⁴².

(36) תוס’ (הדר זקנים) שם.

(37) וראה מדרש תלפיות אות יוד ענף יעקב מש”ך: צוואת יעקב שלוי לא ישא ארונו לפי שלעתידי במדבר יהא* ארון השכינה וכל המקבל עליו עול תורה פורקים ממנו עול דרך ארץ ולכן לא נשתעבד לוי במצרים.

(38) בשלח שם.

(39) לך טו, יג.

(40) כמו שהקשה בגו”א שם.

(41) פרש”י בא יא, ב. מברכות ט, סע”א ואילך.

(42) ברמב”ן במדבר (ג, יד) שמפני דשבטו של לוי לא

2. שבט לוי – תפקיד מיוחד בשעבוד

ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

שבט לוי לא השתעבד במלאכה, לא משום שהם לא נכללו בגלות מצרים, אלא פרט זה עצמו הוא חלק מאופן השעבוד של ישראל:

תכלית שעבוד מצרים איננה ח”ו להרע לישראל, אלא המטרה היא „ואנכי אעלך”⁴³ – המעלה הנובעת מכך – מצרים היתה „כור הברזל”⁴⁴, כפי שכור כפשוטו מוכך, כך גם היא הביאה לידי זיכוך ישראל.

אך מפני קושי השעבוד יכול היה להיות, שלא זו בלבד שישראל לא יגיעו, משום השעבוד, למעלה זו, כי אם להיפך – הם ישתקעו יותר ח”ו במצרים ערות הארץ⁴⁵.

לפיכך היה הכרחי שסוג מסויים של יהודים ישאר מעל לשעבוד, והם ישפיעו על כל ישראל, שישגו את המטרה של „ירדנו, ועבדום” – „אעלך, יצאו ברכוש גדול”.

וזה היה תפקידם של בני שבט לוי, כפי שמבאר הרמב”ן⁴⁶, ש,מנהג בכל עם להיות להם חכמים מורי תורתם, ולכן הניח להם

ה’ בשעבוד מלאכת מצרים היו פרים ורבים כדרך כל הארץ ולא ה’ בהם הברכה דכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ. אבל רש”י בפירושו עה”ת (ויצא כט, לד) פירש „שהארון ה’ מכלה בהם” (אבל ראה גו”א לבוש האורה לפרש”י שם).

בפרשת דרכים דרוש ד (וראה שם דרוש ה. חדושי הגאונים לסוטה שם מספר מצודת דוד (חדושי אגדות אלטונא תצו*) דשבט לוי לא ה’ בשעבוד לא היו בכלל החן ובמילא לא קבלו ביות מצרים. אבל ראה רש”י בא יג, יג (מבכורות ה, ב) שאין לך אחד מישראל שלא נטל בו’ טעונים מכספם ומוהבם של מצרים. ובבכורות שם: שאין לך כל אחד ואחד מישראל בו’.

(43) ויגש מו, ד.

(44) ואתחנן ד, כ.

(45) מקץ מב, ט. יב. ובקה”ד פ”א, ד (בסופו): כל מה שברא הקב”ה באדם ברא בארץ בו’ אדם יש לו ערוה והארץ יש לה ערוה שנאמר לראות את ערות הארץ באתם. וראה פרש”י לך יב, ט. אחרי יח, ג.

(46) שמות ה, ד. בחיי שם. וראה חוקוני עה”פ.

(* ובמצודת דוד שם: דאיתא בגמרא שאותן ישראל שלא היו בשעבוד לא לקחו טן הביוה.

(* כ”ה לפנינו. והוא טה”ד דמוכח וצ”ל „ושא” וכ”ה בילקוט דוד פרשתנו בשם הט”ך.

בשליחותם⁵⁴. והעבודה של הפיכת העולם לדירה לו יתברך תוך כדי הימצאות בעולם עצמו נעשתה על ידי שאר שבטי ישראל. ולכן זכה גם שבת לוי למעלות וליתרונות אשר נגרמו על ידי „ועבדום וענו אותם“.

ח. מנשה ואפרים – תחתיהם

לפי זה ניתן להבין מדוע היו זקוקים יוסף ולוי לכך ש„מנשה ואפרים יהיו תחתיהם“ בנשיאת ארונו של יעקב:

למרות שהם עצמם אינם נושאים את ארונו של יעקב ממצרים, כדלעיל, בכל זאת הם היו צריכים להעביר את הכח של היותם מעל לשעבוד מצרים, אל יתר השבטים. וזאת, על ידי כך ששלוזיהם ישתתפו בנשיאת ארונו של יעקב.

ולכן בחר יעקב במנשה ובאפרים להיות „תחתיהם“ – כי הם מהוים את ה„משך“ של יוסף ולוי, הכוח מאת יוסף ולוי, הנעלים משעבוד מצרים, יורד למטה לעבודה שבחוץ הגלות.

ובמיוחד כפי שזה בפשטות, מנשה ואפרים נולדו בארץ מצרים לפני שיעקב הגיע לשם⁵⁵. וכיון שיוסף ולוי הם שני אופנים שונים בהעדר הקשר לשעבוד מצרים, כדלהלן, לכן היו גם „שלוחים“ נפרדים עבורם – מנשה ואפרים.

ט. מנשה – עבודת יוסף; אפרים – עבודת לוי

ההסבר לכך הוא: נאמר „אלה תולדות יעקב יוסף“⁵⁶. ומוסבר על כך⁵⁷ שהענינים של יעקב יורדים למטה על ידי יוסף. אצל יוסף, גם כאשר „הורד מצרימה“⁵⁸, מאירה דרגתו של יעקב בגלוי. וכיון שבעבודתו גלויה השפעתו של יעקב הנעלית ממצרים, לכן מצד יוסף אין מקום להעלים ולהסתר של מצרים, הוא שולט

54) פרש"י במדבר ג, ח. וראה לקו"ש ח"ג ע' 12 ואילך.
55) פרשתנו מ, ה. וראה בהנשמן לקמן הערה 60.
56) וישב לו, ב. וראה פרש"י שם.
57) ראה בב"א לקו"ש (המתורגם) חט"ו ע' 473 ואילך. וש"נ.
58) וישב לו, א.

פרעה שבת לוי שהיו חכמיהם וזקניהם והכל טיבה מאת ה'“.

לפי זה יוצא, שאין לומר שלא כל היהודים נטלו חלק בשעבוד מצרים⁴⁷ – בני ישראל הגיעו למצרים כעם אחד⁴⁸, מציאות אחת – וכדייק בלשון הפסוק⁴⁹: „כל הנפש (בלשון יחיד) .. הבאה מצרימה (שבעים)“.

אלא, היתה כאן כעין „שותפות“ כיצד לעבור את השעבוד, כאשר כל „שותף“ מבצע את חלקו גם למען ה„שותף“ האחר. ויותר מכך – כאברי הנפש והגוף, אשר מילוי תפקידו של כל איבר בפני עצמו מתבצע עבור הנפש כולה ובשליחותה.

חלק מן היהודים בצעו את מלאכת השעבוד בפועל, כנדרש כדי להגיע למעלה המיוחלת, ושבת לוי השתתף בכך על ידי נתינת כוח, בהיותם „חורי (לכל בני ישראל) תורה“⁵⁰, שלא לשקוע ח"ו בשעבוד הקשה, ואדרבה – להשיג על ידי השעבוד את המעלה.

ובדומה לכך היה גם לאחר מתן תורה, במדבר, ואחר כך בכניסתם לארץ:

לשבת לוי אין חלק ונחלה בארץ ישראל⁵¹, אלא „הובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטי הצדיקים לרבים“⁵² – „הוי' הוא נחלתו“⁵³ וזה התבטא, כפשוטו, בעבודתם ושירותם במשכן, כולל נשיאת הארון,

אשר נבע מכך, שכולם היו זקוקים לצרכי המקדש, אלא שהלויים באים תחתיהם

47) להעיר מש"ה (שיא, רע"א): שבת לוי לא היו בגלות כו' רצה להשתתף בצרת הציבור מה עשה קרא שמות לבניו ע"ש גלות כו'.

48) כדיוק הכתוב (שמות א, ט"ב) הנה עם בניו רב גו' לו פן ירבה גו' ושימו עליו גו' – ל' יחיד (אף ד, בני ישראל" – רבים).

49) ויגש מו, כז. וראה פרש"י שם, כו.

50) ראה רמב"ם ספ"א מהלכות ע"ז: ויעקב אבינו למד בניו כולם והבדיל לוי ומינוהו ראש והשיבו בישיבה ללמד כו' וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממונה אחר ממונה כדי שלא תשכה הלמוד כו' חוץ משבת לוי שעמד במצות אבות.

51) שופטים יח, א"ב. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"א ה"י.

52) רמב"ם שם ה"ב.

53) שופטים שם, ב.

בארץ עניי⁶⁵ – המעלה באה ונובעת מעבודת שבת לוי, אשר בכחם ובשליחותם הפכו ישראל את חושך הגלות⁶⁶, „וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ“⁶⁷.

י. כל יהודי הוא יוסף ולוי

נאמר⁶⁸, „נוהג כצאן יוסף“ – עם ישראל מכונים בשם יוסף⁶⁹ וכן בקשר ללוי אומר הרמב"ם⁷⁰, שבדומה לשבת לוי, כך „כל איש ואיש .. אשר נדבה רוחו .. הרי זה נתקדש .. ויהיה ה' חלקו ונחלתו...“.

כי לכל יהודי ניתן הכוח, של יוסף ולוי, להתעלות מעל לגלות. לא זו בלבד שהגלות אינה שולטת על היהודי, אלא להיפך – היהודי נעשה בעל הבית והשליט על הגלות. ובכך יש שתי דרגות:

תחילת מגיעים לדרגה של „יוסף שהוא מלך“ בהווה: נעמדים הרבה מעל לגלות, ואין מתפעלים ונבהלים כלל מן הנסינות והקשיים של הגלות.

ולאחר מכן, „עתידי“ – מגיעים לאופן הנעלה יותר – „לוי שהוא עתיד לשאת את הארון“: על ידי כך שזוכים למעלת התורה – „לוחות“, תורה אור, הופכים את חושך הגלות לאור: יתרון האור מן החושך⁷¹, ו„גיה חשכר“⁷², שזה יהיה

על מצרים ואינו מאפשר את ההעלם וההסתר של גלות מצרים, כדלעיל.

לעומת זאת, בני שבת לוי, לא שלטו במצרים. הם היו בזמן של גלות מצרים ואף בזמן של השעבוד הקשה ביותר, אך למרות זאת הם לא „נבלעו“ בכך, ואדרבא, משבת לוי שאבו בני ישראל כח להתגבר על קושי השעבוד, ואף להשיג את יתרון האור מן החושך⁵⁹, עד אשר על ידי משה ואהרן, שהם משבת לוי היתה גאולתם של כל ישראל – לוי נותן את הכוח לשנות את הגלות.

ומשני ענינים אלו נובעים, על ידי שלוחיהם – שני אופני העבודה⁶⁰:

מנשה נקרא כך „כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי“⁶¹. שם זה מזכיר שהוא נמצא במקום המשכיה „את כל בית אבי“, ולכן הוא צריך „לקפוץ“⁶² משם. זה מבטא את תשוקתו והחלטיותו לא לשכוח, אלא להיות קשור ל„בית אבי“.

וזהו דרך של עבודה רוחנית, שבה עמלים לא להיות מושפעים מהסביבה, על ידי שמירה על קשר ל„בית אבי“.

יהודי המצוי בגלות מזכיר לעצמו תמיד שהוא במצב העלול להשכיח ממנו את „בית אבי“, ועל ידי כך אין הוא שוכח. הוא חש שאין זה מקומו, אלא מקומו הטבעי הוא בבית אביו המלך.

וזהו עבודתו של יוסף, שבהימצאו במצרים היתה ניכרת אצלו השפעתו של יעקב – „בית אבי“ – הנעלית מן הגלות ומן ההעלם וההסתר של מצרים.

ויש לומר, שלכן טען יוסף⁶³, „לא כן אבי, כי זה (מנשה) הבכור שים ימינך על ראשו“, מצד עבודתו של יוסף הרי עיקר העבודה היא עבודתו של מנשה⁶⁴.

ואילו אפרים נקרא כך „כי הפרני אלקים

65) מקץ שם, נב.
66) ומה שהקדים רש"י מנשה לאפרים – ומקדים לוי לפני יוסף – יש לומר (בהמשך להמבואר בפנים): כי לוי ויוסף הם למעלה מן הגלות, ומהם באה הנתינת כח להעבודה בגלות. ומכיון שסוף מעשה במחשבה תחלה, לכן מקדים לוי (שעל ידו מגיעים לתכלית הכוונה, להפוך את הגלות עד שבאה הגאולה בפועל); משא"כ בנוגע למנשה ואפרים, שהיו"ע העבודה בפועל בגלות, מקדים רש"י מנשה לאפרים, כי בעבודה בפועל – מתחלה באה העבודה דמנשה בשני אלקים גו' (אתכפיא) ואח"כ אפרים (הפרני גו', אתהפכא). וראה לקמן בפנים סעיף י"ד ובהנשמן בהערה 60.
67) שמות א, יב. וראה לעיל הערה 42.
68) תהלים פ, ב.
69) רש"י ומצו"ד שם.
70) סוף הל' שמיטה ויובל.
71) וראה לקו"ש ח"י ע' 163 ואילך בבואר מרז"ל שיהיו השבטים הוגים בתורה.
72) תהלים יח, כט. נתבאר בדרושי חנוכה (תו"א ד"ה